

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum V. Decretalium, Per Quadraginta, Et Unum Titulos Distributum,
In quo agitur De Judicio criminali, exponendo primùm actiones in eo
judicio instituendas, & suscipiendas, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1709

Articulus II. De Regulis, extra librum Sextum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73064](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73064)

aliquos, quod fit, quando commode fieri potest, ut habetur in *§. Recuperanda*. Infit. de Interdict. imò apud Tuschum lit. I. conclus. 80. dicunt aliqui, *intra triduum factum*, dici *factum in continenti*; & factum *intra sex menses*, factum esse *in continenti*, docet Bartolus in L. 3. *§. Eum*, ff. de vi, & viarmat: tales enim sequela valde absurda sunt. Sic enim matrimonio legitime celebrato manè, alter à meridie, vel die postero resilire posset; quia cum id fiat *in continenti*, totum ineffe videtur ipsi contractui; at quis hoc concedet?

2372 Similiter notissimum est illud brocardicum, *habetur cinctus, qui statim est cingendus*, ut colligitur ex L. *Ex eo*, ff. de testamento milit. junctâ glossâ V. *Confestim*. Unde hoc, velut axioma vulgatum inter Jurisperitos habetur: *Id, quod de proximo est faciendum, pro facto habetur*; licet, ut recte notat Cardenas cit. n. 89. parum probet. Cum, ut notat Card. Tuschus lit. A. conclus. 63. n. 21. sit materia brocardica, quæ non semper est vera, ut sunt innumera hinc inde exempla. Aliàs post horam celebraturus matrimonium, vel editurus professionem, jam gauderet juribus matrimonii, vel professionis; subjaceretque omnibus jam oneribus, quæ secum trahunt illa. Ex hoc sequitur, nullam esse ferè regulam, quæ strictè sit universalis, aut æquipolleat universali. Nam, cum frequenter contingat in casibus, qui videntur cadere sub unam regulam, in uno reperiri aliquam circumstantiam, propter quam jura talem regulam limitarunt, non reperiam in altero; jam eo ipso non procedet indefinitè; sed locum habebit in uno, non in altero, ut constabit ex sequentibus.

ARTICULUS II.

De Regulis juris, extra librum Sextum.

2373 **S**upponendum, non omnes regulas, quæ in hoc titulo, extra Sextum decretalium, referuntur, esse profectas immediate à summis Pontificibus, aut iis, qui habent jus statuendi leges pro universali Ecclesia; cum multæ sint desumptæ ex SS. Patribus, aut etiam jure civili; unde de illarum autoritate judicandum erit secundum ea, quæ diximus in materia de legibus l. 1. tit. 2. de Constitut. his præmissis:

§. I.

Ad c. Omnis Resp. I.

2374 **P**rima regula sub hoc titulo est: *quod omnia res, per quasunque causas nascitur,*

per easdem dissolvatur. Tribuitur D. Chrysofomo, ut patet ex inscript. hujus c. & reperitur expressè in jure civili. L. *Nihil tam naturale*, 35. ff. de Regul. jur. L. *Prout*, ff. de solut. Ejus veritas pluribus probari potest. Nam jura civilia civili commento solvuntur, *§. Minus*, Infit. de heredit. quæ ab intestat. Pactum pacto solvitur, L. 27. *§. pactus*, ff. de pactis; lex lege tollitur, *§. penult.* Infit. de jure natur. Sponsalia mutuo consensu nata, mutuo etiam consensu solvuntur, ut diximus l. 4. Et ideo censet Barbof. in cit. c. *Omnis res*, n. 1. eandem solennitatem requiri in revocatione actus, quæ in confectione ipsius. Unde sicut Clericus, cum ordinatur, calicem, & cætera ornamenta ecclesiastica accipit; ita & eadem illi auferuntur, cum degradatur; c. *Episcopus* 11. q. 3. & c. 2. de pœnis in 6.

Verùm, ut hæc regula procedat, intelligi debet *de obligationibus temporalibus, & his, quibus, cum contrahuntur, non accedit aliud vinculum fortis, vel naturæ, vel institutione, aut juris dispositione.* Nam aliàs matrimonium, & professio religiosa, sicut mutuo consensu fiunt, sic solvi possent mutuo consensu conjugum, vel profitentis, & Religionis recipientis. Sic leges ab inferioribus liberè conditæ, accedente confirmatione Superioris, abrogari ab inferioribus non possunt liberè, &c.

§. 2.

Ad c. Esote, 2.

Altera regula est: *quod dubia in meliorem partem interpretanda sint*, ut habetur cit. c. *Esote*, quod tribuitur Bedæ in homiliis. Sensus est, ut rectè exponit Gonzalez ad dictum c. *Esote*: *quod facta, circa quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretanda sint*; intellige, saltem negativè, nimirum, *non in malam*; cum animus operantis nobis incognitus sit, & judicare de internis, reseretur soli Deo.

Dices: per sacras literas constare, quod *ex fructibus cognoscatur arbor*; ergo etiam hominis animus ex operibus. *Be.* in ipso textu cit. c. solutionem dari; cum ibidem dicatur: *illud: ex fructibus eorum cognoscitis eos, de manifestis dictum esse, quæ non possunt bono animo fieri, ut stuprum, blasphemia, & similia, de quibus nobis permittitur judicare.* Sic textus.

Sed hoc postremum, dupliciter intelligi potest

potest. 1. quòd nobis permittatur judicare de manifestis, *secundum quod manifesta sunt*; non, secundum quod *non manifesta sunt*; 2. etiam secundum ista; primum verum est; non autem secundum; quia licet actus externus manifestus sit, & per eum manifestetur voluntarium, *externè faciendi actum ralem externum*; latere tamen potest, *an quis eum faciat sciens, aut saltem sufficienter sciens, malitiam operis*.

2379 Nec obstat, quòd interpretando in meliorem partem aliena facta, saepius erratur. Nam si hæc interpretes bene, solum negativè; hoc est, *non malè*, aut suspendas iudicium, non erras. Deinde, si iudices, *accipiendo in bonam partem etiam positivè*, non facis ei *injuriam*; secus, accipiendo *positivè in malum*; cum valde frequenter contingat nos falli, *taliter iudicando*.

2380 Porro dictam regulam: *tutiorum partem in dubio esse eligendam*, consequenter, *potius bene, quam malè sentiendum de proximo*, esse intelligendam *ex consilio*, non præcepto, quando sunt duæ opiniones probabiles, & altera minus tuta, docet Barbosa in cit. c. *Esote*, n. 2. in fine; & apud illum D. Antonin. p. 1. tit. 3. c. 10. §. 20. conclus. 7. Angel. V. *opinio*, n. 2. Sylvester eodem q. 1. Navar. in c. *Consideret*, dist. 5. n. 38. Henriq. in Summa l. 4. c. 3. §. 4. Gutierrez Canon. l. 1. c. 31. n. 41. Sanchez l. 2. matr. D. 41. n. 9. Sed de hoc alibi. V. n. 2359.

§. 3.

Ad c. *Qui scandalizaverit*, 3.

2381 Tertia regula in dict. c. ita sonat: *utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur*. Desumpta est ex Beda in c. 9. D. Marci, & D. Gregorio l. 1. in Ezechiel. hom. 7. Nam, etsi aliàs dicatur, ad cavendum scandalum, *dimittendum esse omne, quod pratermitti potest*: additur tamen: *salvâ triplici veritate, vita, justitiæ, & doctrinæ, seu disciplina*, ut legit D. Thomas, 2. 2. q. 43. a. 7. ad 4. Per veritatem *vita* intelligitur, quod ad quemlibet pertinet; per veritatem *justitiæ*, quæ ad Judicem; per veritatem *disciplina*, quæ ad Prælatum, seu Superiorem. Sensus ergo illius regulæ est, *nec à privato, nec à Judice, nec à Superiore relinquendam esse veritatem, cum culpa etiam veniali, ut scandalum passivum evitetur*; quamvis, quod citra culpam fieri Tom. V.

potest, quandoque melius omittatur; quam ut scandalum permittatur. Hinc aliud est, pratermittere actum, etiam bonum, qui sine culpa pratermitti potest; aliud, qui omitti non potest sine peccato; de primo igitur intelligenda venit regula; non de secundo.

§. 4.

Ad c. *Quod non est*, 4.

Hoc capitulum continet quartam regulam, quæ dicit: *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*. Hanc regulam intelligunt Authores communiter *de lege positiva*; quod cum primis verum est *de lege humana*; & exemplum allatum in regula de Machabæis, qui, non obstante, quòd illis à DEO præceptum esset custodire Sabbathum, sine culpa pugnabant contra hostes suos, probat, id etiam procedere *de lege divina positiva*, non tamen *naturali*. Nam quod jure naturæ illicitum est, nullâ necessitate, etiam totius mundi salute, honestari potest.

Ex hoc multi censent, ubi est vera, & 2383 gravis necessitas opus aliquod faciendi, vel omittendi, quod aliàs sub jure positivo, & seclusâ tali necessitate, citra culpam omitti non potest, v. g. sacrum, aut jejunium, quando id præstari non potest, nisi gravi corporis detrimento, eò quòd lex, quæ liberè conditur, non extendat sese ad ejusmodi actum sub circumstantia talis necessitatis. V. quæ diximus l. 1. tit. 2. de Constit. Ceterum ea regula sic indefinitè sumpta, in pluribus fallit. Unde non procedit in materia jurisdictionis sic, ut Judici v. g. necessitas jurisdictionem proroget, etiam in non subjectos, ut diximus loc. cit. de Constitut. minus autem, ut quodvis liceat, etiam urgente necessitate quantumcunque gravi, etiam cum mortis periculo, ut constat ex communi Moralistarum doctrina.

§. 5.

Ad c. *Quod latenter*, 5.

Hæc regula, quæ est quinta, sic sonat: *quod latenter, aut per vim, aut aliàs illicitè introductum est, nullâ debet stabilitate subsistere*. Tribuitur Gregorio VII. l. 2. Epist. 84. c. 93. Nam qui *occultè* actum facit, generalem contra se præsumptionem habet ex autoritate Christi Domini Joann. 3. ibi: *qui malè agit, odit lucem*. Hac regula usus est Gregorius contra Jo-

Uuu

tra Jo-

era Joannem Episcopum Ravennatem, quem reprehendit, quòd pallio usus sit in iis locis, & diebus, quibus jure permissum non est; & cum Episcopus opponeret consuetudinem, eam reprobavit, utpote *latenter* inductam V. c. *Consuluit* 24. de offic. delegati, ibi: *cavendum quoque ne iudicium Ecclesiasticum ad noctem differatur*; ne scilicet *latenter* fiat.

2385 De his autem, quæ vi, vel metu fiunt, qualiter aut irrita sint, aut irritanda, constat ex l. 1. tit. 4. *Fieri autem latenter*, atque *clam*, idem est. Unde non verificatur, *clamesse factum*, quod actum est coram multis; dicitur autem *clam fieri*, quod publicè fieri potest, & occulto conficitur; vel, quoties ita fit, ut ad eos, quorum interest, notitia pervenire non possit; Sic Felinus in cit. c. *Consuluit*, n. 20. cum Barbof. de Dictionibus usu frequent. dict. 59. Cœterùm, multa firmitatem obtinent, quæ latenter facta sunt. Olim enim matrimonia simpliciter clandestina, & latenter facta, firma erant. Sponsalia de futuro clandestina, etiam defacto tenent. Sensus igitur videtur esse, quòd, quæ latenter fiunt, & consequenter præsumptionem ex hoc fundant, non esse factum jure in foro externo, nisi elidatur juris præsumptio debitâ probatione, contra factum procedatur, negando firmitatem, ac ejus effectus, qui alias ei tribui solent.

§. 6.

Ad c. Cum in contemplatione. 6.

2386 **S**exta regula est, quòd *in ipso cause initio non sit à questionibus inchoandum*, Sic Gregorius VII. in dicto c. 6. vel ut loquitur Rubrica, quòd *tormenta, non precedentibus indicis, non sint inferenda*. Hinc Joannes Andr. in cit. c. ait; quòd nec in publicis criminibus Judex incipere debeat à tormentis, etiamsi per indicia sit procedendum; sed de hac materia V. quæ diximus à n. 139. & seqq. præsertim à n. 145. Quare iudicium statim incipere ab executione; vel ab indicis incertis (v. g. ex scriptura, priusquam constet, esse manum hujus determinati hominis) statim procedere ad incarcerationem, iniquum est, & contra naturale jus de non infamando altero, qui adusque retinuit statum illasæ dignitatis suæ.

§. 7.

In c. Quæ multoties. 7.

Ubi dicitur: *quidquid in sacratis DEO rebus, & Episcopis injustè agitur, pro sacrilegio reputari; quia sacra sunt, & à quam violari non debent*. Ita Stephanus 7. relatus in dict. c. 7. Ex quo colligitur, *Sacrilegium* (seu irreverentiam, Religioni oppositam) committi, vel *in rebus*, vel *in personis DEO dicatis*; nam sive sit homo, sive ager DEO sacratus, si injustè invadatur, sacrilegium est, per c. *Nulli liceat*, 12. q. 2. ibi: *Nulli liceat ignorare, omne, quòd Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum Sanctorum Domino erit; & ad jus pertinebit sacerdotum. Propter quod inexensabilis erit omnis, qui à Domino, & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, invadit vel eripit, & usque ad emendationem, Ecclesieque satisfactionem, sacrilegus judicetur; & si emendare noluerit, excommunicetur*. Et in favor sacrilegus declarari debet, c. *Prædita* 5. ead. causa, & quæst. ibi: *prædita divinis usibus tradita, quidam humanis applicanti usibus, & Domino, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut sibi inserviant*. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est: ne prædita usibus secretorum cœlestium dicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quisquam præsumpserit, ut sacrilegus habeatur, per c. *Conquestus*, 16. de foro compet. ubi Gregorius IX. Cum autem valde sit iniquum, ait, ea quæ collata sunt, pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis vel relicta, aut eis justis modis aliis acquilita, aliis usibus applicari, propter quod merito invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi: *Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remotâ, compellas*. Præterquam, quòd talis *ius publicum offendat*, quòd consistit in *Sacris, & Sacerdotibus*, c. *Ius publicum*, dist. 1. sic Gloss. in cit. c. 7. V. *Episcopis*, de Sacrilegio autem ex professio agit D. Thom. 2. 2. q. 99. a. 3.

§. 8. Ad

§. 8.

Ad c. Qui ex timore. 8.

2388 **R**ubrica hujus c. dicit: *qui facit aliter, quam debet facere, facere non dicitur*; vel, ut habet textus: *qui ex timore facit præceptum, aliter, quam debet, facit; & ideo jam non facit.* Citatur pro hac regula D. Augustinus. Ubi not. sermonem esse de *timore servili*, qui solo metu pœnæ præceptum implet, aliàs non facturus. Sic Gloss. ibid. V. qui ex timore. Hinc quando dicitur, quòd talis perinde se habeat, ac is, qui non facit, intelligendum venit quoad meritum, & præmium per c. *Jam verò* §. Ex his, 23. q. 6. Nam *timor non est in charitate*, ut dicitur c. *Jam verò*, ead. §. 23. q. 6. intellige *servilis*. Et ideo talis obedientia, vel minima, vel nulla est per c. *Sciendum* 8. q. 1. quod maximè procedit, si executionem operis ex metu pœnæ comitetur *affectus ad oppositum ei, quod præceptum est.*

2389 Not. præterea, in hac expositione etiam accipiendum esse illud vulgatum: *non dicitur factum, quod legitime non fit*, ut habetur c. *Pudenda*, 23. q. 1. c. *faciat homo*, 22. q. 2. c. *Quod ansem*, de jure Patronar. & c. *Ad nostram*, de Regularib. nisi factum ex timore, excludat aliquid, quod pertinet ad substantiam operis. Tum enim non tantum perdit meritum; sed etiam valorem actus; ut, si petat actum, sponte factum. Ex hoc per oppositum inferit Glossa in dict. c. 8. V. *Jam non facit*, qui invitus facit, non esse ei imputandum, arg. L. *Qui cum major*, §. *Silbertus*, ff. de bon. lib. adeoque Clerico, qui invitus fert testimonium contra Ecclesiam suam, non imputari debere; id quòd verum est, si loquatur de invito per coactionem absolutam; vel etiam conditionalem, ubi oppositum est debitum *jure humano*, & metus est gravis, ac injuste incussus; secus est in his, quæ sunt juris naturalis, & divini. V. c. *Sacris*, de iis, quæ vi metusvè.

§. 9.

Ad c. Desinat peccator. 9.

2390 **H**oc c. dicitur ex D. Augustino, quòd *offendens in uno, factus sit omnium Reus*; id quòd etiam habetur in epist. Canon. D. Jacobi, c. 2. sed videtur difficile; cum transgressor unius præcepti, non eo ipso sit transgressor omnium; imo cum violatione unius stare possit observantia plurium.

Tom. V.

Diversæ sunt expositiones hujus textus. S. Augustinus epist. 29. ait: etiam uno peccato commisso (nimirum gravi) fieri quem omnium reum; quia agit contra charitatem, à qua tota lex, consequenter omnia pendent. Quia sine charitate nihil prodest. D. Chrysostomus hom. 32. ait: hoc sensu peccatorem fieri omnium reum, quia perdit Dei amicitiam, gratiam, & vitam spiritualem anime; & reum fieri reatus gehennæ. Cornelius à Lapide in cit. epistolam S. Jacobi censet, Apostolum id dixisse occasione hæresis Pharisæorum, qui dixerunt, *transgredi unum, aut alterum legis præceptum, non esse peccatum grave, quo Deus offenderetur; nisi vel omnia, vel major illorum pars violaretur*; cujus contrarium D. Jacobus firmare voluit doctrinâ suâ; cum in uno æquè, ac in omnibus, eadem sit *authoritas Summi Legislatoris, Dei*. Gonzalez demum in cit. c. 9. n. 2. censet, textum hic exponi posse de reatu pœnæ damni, quæ responderet *aversioni à Deo* tanquam sine ultimo, in quo conveniunt omnia peccata; vel de læsione charitatis, quæ est plenitudo legis. Videtur etiam dici posse, intelligendum esse textum de violatione legis, quæ, ut satisfaciat ei, petit actum ex fine virtutis, quæ diligi non potest, nisi quantum actus procedit ex fine, seu motivo universalis, universaliter, qualiter petit fides, & charitas Theologica, de quo ex professio egimus in tract. Theol. de fide, spe, & charitate.

§. 10.

In c. Quamvis causa. 10.

Continet regulam juris decimam, de-2391 sumptam ex D. Gregorio, ubi dicitur: *quod non possit esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & Pastor nescit.* Nam Pastores, seu Prælati, & Superiores tenentur rationem reddere de ovibus, seu subditis suis; adeoque *vigilare*, ac *custodire*, ne per ipsorum culpam, vel negligentiam quemquam deperdant. Et ideo D. Gregorius, l. 2. Registr. epist. 52. c. 91. *videant Pastores*, inquit, *quid excusationis sint habituri, cur tot oves sub illis pereant*, perfituræ utique, si boni Pastoris cura, & non dominatio, impensa illis esset. Ex hac regula communiter deducunt Doctores, quòd *non excuset ignorantia de alieno facto, quando quis tenetur diligenter indagare, custodire, ac præcavere*; quòd fit, non tantum removendo pericula ex parte subditorum; sed etiam,

Uuu 2

etiam, quod frequenter evenit, *ex parte Pastorum*, de quibus merito D. Gregorius hom. 17. in Evangel. ait: *Multi, cum regiminis curam suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, & quibus prodesse debuerant, nocent*; de quo plura perquam opportunè tradit P. Carolus Scribanus l. 1. de animarum morbis, & curationibus.

S. II.

Ad c. Indignum. II.

2392 **P**ostrema regula in lib. 5. extra 6. (quam tradidit Lucius III.) habet, *indignum, & à Romana Ecclesie consuetudine alienum esse, quod quis pro spiritualibus facere homagium compellatur*. Pro cuius expositione not. differentiam esse inter *juramentum*, & *homagium*. Nam, ut notat Sanchez l. 3. Decal. c. 2. n. 33. *homagium* importat simplicem promissionem; inter Nobiles factam; nec in eo interponitur divina fides (ut in juramento) sed solum humana. Et ideo etiam *præstatio fidei* secundum se, teste Sylvestro V. *juramentum*, l. n. 7. non est *juramentum*, nisi ubi sumitur *fides* pro virtute Theologica, quia *juramentum fit sacra rei interventu*, non autem *fidei præstatio*; hæc enim dici potest promissio facta

super *propria fide*, id est, *fidelitate*; est autem *juramentum*, si dicatur: *juro tibi per fidem meam, seu Evangelium*, me daturum. Hinc si alicubi in iure, *juramentum* dicatur *homagium*, non est *juramentum* strictè, sed tantum latè, prout accipitur in c. *Gravem*, de excessib. Prælat.

Suppositâ igitur differentiâ *homagii*, & *juramenti*, advertendum ex Suarez tom. 1. de Relig. l. 1. c. 13. n. 24. *homagium* dici propriè *de temporalibus*, per quod is, qui præstat, fit ejus, cui jurat, seu *homagium* deponit, Vasallus, & obligatus ad certas operas temporales, & communiter fit Dominus temporalibus. Quando igitur in dicta regula reprobat *homagium in spiritualibus*, de *homagio* sic accepto, intelligendum est; non autem de *juramento* fidelitatis, & obedientiæ Clericorum, ad suos Prælatos. Nam hoc illis debent tanquam Pastoribus suis pro spiritali cura. Neque dubium est, si Superiores Ecclesiastici à Clericis, vel Regularibus sibi subjectis, pro spiritualibus exigent *homagium* in dicta acceptione, fore simoniacos; id, quod aq̄ue procedit in hoc casu de Laicis per c. *Ex diligenti*, de Simon. c. *Cum essent*, eod.

APPENDIX AD PRÆCEDENTES QUÆSTIONES.

2394

Ubjungimus ea, quæ prioribus jam absolutis vel primis innotuerunt, vel ante dictis opportunè superaddi posse videntur. Ex illis sunt dubitationes aliqua occasione jubilæi, post universale celebratum Romæ, ac terminatum nocte Nativitatis Domini 1700. à Clemente XI. etiam istis Provinciis 17. Januarii 1701. communicati per constitutionem incip. *Ad futuram rei memoriam*: quæ sic habet:

Clemens PP. XI.

Ad futuram rei memoriam, Salvator, & Dominus noster JESUS Christus Dei filius, cujus licet immeriti vices gerimus in terris, ad hoc Nobis ligandi, & solvendi potestatem tradere voluit, ut saluti ejus gregis nostræ curæ divinitus com-

missi, paterno affectu, ac sollicito studio incumbamus. Hinc est, quòd nos attendentes, Christi Fideles in civitate, & diocesi Passaviensi, diversis impedimentis detentos, ad hanc almam Urbem nostram pro caelestibus thesauris Jubilæi, anni præteriti consequendis, accedere non potuisse, ac propterea nos illorum *spirituali consolatione, ac animarum saluti* providere volentes, supplicationibus dilecti Filii nostri, Joannis Philippi S. Rom. E. Cardinalis, de Lamberts, nominati Ecclesiæ Passaviensis ex concessione, & dispensatione Apostolica Prælati, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de omnipotentis DEI misericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, ejus auctoritate confisi, *omnibus, & singulis utriusque sexus Christi fidelibus civitatis, & diocesis hujusmodi, verè penitentibus, & confessis, ac sacrâ communionem receptis, qui*